

Дж. Д. Селинджър

Синият период на де Домие-
Смит

Ако в това има и най-малък смисъл – а то май няма, – бих бил склонен да посветя този непретенциозен разказ, особено ако на места излезе поне малко грубоват, на паметта на моя покоен побачим, големия грубиян Робърт Агаджанян. Боби, както го наричаха всички, дори и аз, почина през 1947 година от тромбоза, може би със съжаление, но без да се оплаква от каквото и да било. Той беше безразсъден, изключително обаятелен и щедър човек. (След като години наред му отказваха тези достойни за един авантюрист епитети, считам, че сега е въпрос на живот и смърт да му отдам дължимото.)

Майка ми и баща ми се развеدهа през зимата на 1928 година – тогава аз бях осемгодишен, – а в края на пролетта мама се ожени за Боби Агаджанян. След една година по време на голямата финансова криза на Уолстрийт Боби загуби всичко, което той и мама имаха, с изключение, очевидно, на своята магическа пръчка. Във всеки случай буквално за двацет и четири часа Боби се превърна от безработен борсов посредник и обеднял бонвиван в енергичен, макар и малко неопитен, агент-оценител в Обединението на собствениците на галерии за американска живопис и музеи на изящни изкуства. Няколко седмици по-късно, в началото на 1930 година, нашата доста разнородна тройка се премести от Ню Йорк в Париж, където Боби щеше да намери по-добро приложение на своята нова професия. Тогава бях само на десет години – равнодушен, ако не и напълно безразличен към всичко – и доколкото си спомням, тази голяма промяна не ми се отрази болезнено. Но връщането – връщането в Ню Йорк след девет години, три месеца подир смъртта на мама – ме смаза, и то страшно.

Помня много добре една случка – два-три дни след пристигането ни с Боби в Ню Йорк. Стоях прав в претъпкания автобус, който се движи по Лексингтън Авеню, и се бях хванал за лъскавата тръба до мястото на шофьора, опирайки се гръб в гръб с човека зад мен. Няколко пъти шофьорът повтори на струпалите се около предната врата: „Отстъпете назад!“ Някои го послушаха, а други не. По едно време той се възползва от червената светлина на една пресечка, обърна се и погледна към мен – аз стоях точно зад него. Тогава бях на деветнадесет години, още не носех шапка и правата ми, черна и не особено чиста коса падаше според европейската мода над пълчивото ми ниско чело. Шофьорът ми заговори с тих, бих казал дори благоразумен тон: „Хайде, братче – каза той. – Помръдни си малко задника.“ Струва ми се, че именно това „братче“ ме

накара да изляза извън кожата си. Без дори да си дам труд да се наведе към него и да продължа разговора в същия *bon gout*¹ който той поддържаше, аз го осведомих на френски, че е груб, тъп, нахален тип и че дори не подозира как го ненавиждам. Едва тогава, след като вече ми беше олекнало на душата, отстъпих назад.

Но имаше и много по-лоши случаи. След около седмица, когато излизах един следобед от хотел „Риц“, където живеехме с Боби, въобразих си, че са отвинтили седалките на всички нюйоркски автобуси и са ги наредили по улиците и навсякъде се играе на „музикални столове“. Помислих си, че и аз бих поиграл на тази игра, но само ако получех от манхатънската църква гаранция, че всички останали участници ще стоят почтително настрана и ще чакат, докато аз не заема своя стол. Когато ми стана ясно, че такова нещо няма да стане, взех по-решителни мерки. Започнах да се моля всички хора да изчезнат от града, за да мога да се радвам на пълна самота, да, с-а-м-о-т-а. В Ню Йорк това е единствената молба, която не се забутва някъде и не се бави по разни инстанции, тъй че преди още да се обърна, всичко, до което се докоснех, се превръщаше в безпросветна самота. Сутрин и рано следобед присъствах – само телом – на лекции в художественото училище на Четиридесет и осма улица и Лексингтън Авеню, което ненавиждах. (Една седмица преди да напуснем с Боби Париж, бях получил три първи награди на националната изложба на млади художници в галерията Фрайбург.) На връщане в Америка неведнъж се бях оглеждал в голямото огледало на нашата каюта, удивлявайки се на невероятната си прилика с Ел Греко. Три пъти седмично прекарвах късните следобедни часове на зъболекарски стол – за два-три месеца ми извадиха осем зъба, три от които предни. Останалите два следобеда обикалях художествените галерии, повечето, на Петдесет и седма улица, и едва се съдържах да не дюдокам срещу картините на американските художници. Вечер обикновено четях. Купих си пълното харвардско издание „Класически произведения“ – най-вече защото Боби каза, че нямало къде да го сложим – и на пук на всичко прочетох всичките петдесет тома. След вечеря почти неизменно слагах статива между двете легла в стаята, която делях с Боби, и живописах. Само за един месец, както се вижда от дневника ми за 1939 година, бях завършил напълно осемнадесет платна с масло. Заслужава да се отбележи, че седемнадесет от тях бяха автопортрети. Понякога, когато музата ми капризничеше, оставях боите настрана и рисувах карикатури. Все още пазя

1. Добър тон (фр.) – Б. пр.

една от тях. Тя представлява огромна човешка уста – същинска паст, над която се е надвесил зъболекар. Вместо език от устата се подава сто-доларова банкнота и зъболекарят казва тъжно на пациента (на френски): „Кътника ще успеем да спасим, но се боя, че трябва да извадим този език.“ Влюбен бях в тази карикатура.

С Боби бяхме точно толкова подходящи за съжителство, колкото, да речем, един изключително възпитан и отстъпчив студент от горните курсове на Харвардския университет и едно изключително противно кембриджско вестникарче. А когато с течение на времето се изясни, че и двамата обичахме една и съща починала жена, това никак не ни помогна. Всъщност след това откритие между нас се установиха нетърпимо фалшиви отношения. Когато се сблъскахме на прага на банята, ние се усмихвахме учтиво един на друг и сякаш всеки от нас казваше: „Само след вас, Алфонс.“

Един майски ден през 1939 година, около десет месеца след като се бяхме настанили с Боби в „Риц“, видяхме в един квебекски вестник (аз се бях абонира за шестнадесет вестника и списания на френски език) голямо обявление от дирекцията на задочните курсове по живопис в Монреал. Обявлението подканяше – дори подчертаваше, че подканя особено *fortement*² – всички квалифицирани преподаватели да подадат незабавно заявление за работа в най-новите, най-прогресивните художествени задочни курсове в Канада. Кандидатите трябваше да владеят отлично френски и английски език и само лица с безукорно поведение и неопетнена репутация можеше да участват в конкурса. Летният семестър на курсовете „Les Amis des Vieux Maitres“³ се откриваше официално на десети юни. Кандидатите трябваше да представят работи както от областта на чистото изкуство, тъй и от областта на рекламата, които да изпратят на мосю И. Йошото, директор на курсовете, бивш член на Императорската академия за изящни изкуства в Токио.

Още в същия миг, убеден, че по-добър кандидат от мен няма да се намери, измъкнах изпод кревата портативната машина на Боби и написах на френски страшно темпераментно писмо до мосю Йошото, заради което се отказах този ден от сутрешните занятия в художественото училище на Лексингтън Авеню. Само въстпителната му част беше около три страници и толкова разпалена, че просто димеше. Писах му, че съм

2. Настойчиво (фр.). – Б. пр.

3. „Приятели на великите майстори“ (фр.). – Б. пр.

двадесет и девет годишен и съм роднина на Оноре Домие – баща ми е негов племенник. Писах, че след смъртта на жена ми съм оставил малкото си имение в Южна Франция и съм дошъл временно – на това наблегнах специално – в Америка, където гостувам у един свой престарял роднина. Рисувам още от най-ранно детство, обясних аз, но следвайки съвета на Пабло Пикасо, един от най-старите и най-скъпи приятели на родителите ми, още не съм правил изложба. Обаче редица мои маслени платна и акварели красят един от най-изящните домове в Париж, при това не на някои *pouveau riche*⁴, и вече са *gagne*⁵ вниманието на едни от най-изтъкнатите критици в наше време. След преждевременната и трагична смърт на жена ми, починала от *ulceration cancereuse*⁶, съм бил дълбоко убеден, че вече няма да пипна четка. Но някои финансови затруднения напоследък са ме накарали да променя това толкова сериозно свое *resolution*⁷. Писах, че ще бъде чест за мен да представя свои работи на „Приятели на великите майстори“, което ще сторя веднага щом ми бъдат изпратени от моя агент в Париж, на когото естествено ще пиша *tres presse*⁸. Накрая следваше: „С най-дълбоко уважение Жан де Домие-Смит.“

Докато измисля този псевдоним, изгубих почти толкова време, колкото и за написването на писмото.

Писмото беше написано на най-обикновена хартия, но аз го запечатах в плик с емблемата на хотел „Риц“. Сложих му марки за „препоръчително“, които намерих в чекмеджето на Боби, и тръгнах към фоайето да го пусна в кутията. По пътя се отбих при служителя, който разпределя пощата, да го предупредя, че ако се получи писмо на името де Домие-Смит, то е за мен. Пуснах писмото и към два и половина се вмъкнах в клас в часа по анатомия, който беше започнал в два без петнадесет. Съкурсниците ми за първи път ми се видяха съвсем свестни младежи.

През следващите четири дни използвах всичкото си свободно време – а и част от не съвсем свободното, – за да рисувам и направих повече от десет работи, които според мен бяха типични за американското приложно изкуство в областта на рекламата. Работейки предимно с акварел, но от време на време, за да покажа възможностите си, и с перо, изрисувах хора с вечерно облекло, които пристигат с лимузини на театрални

4. Новобогаташи (фр.). – Б. пр.

5. Привлекли (фр.). – Б. пр.

6. Злокачествен тумор (фр.). – Б. пр.

7. Решение (фр.). – Б. пр.

8. Срочно (фр.). – Б. пр.

премиери – сухи, стройни, суперелегантни двойки, които явно никога в живота си не бяха смутили някого поради небрежно отношение към хигиената на подмишниците и които, впрочем, може би въобще нямаша подмишници. Нарисувах загорели от слънцето млади гиганти с бели смокинги, които седяха на бели маси около сини плувни басейни и се чукаха прекалено възторжено с пълни чаши – коктейли с евино, но ултрамодерно уиски. Нарисувах червенобузи, рекламогенични деца, които преливаха от щастие и здраве и протягаха празните си чинии и искаха с усмивка да им се сипе още закуска. Нарисувах засмени момичета с вирнати гърди, които караха водни ски без никаква грижа на този свят, защото бяха сигурно защитени от такива национални бедствия като кървящи венци, нечист цвят на лицето, грозни косми и липса на подходяща осигуровка за живот. Нарисувах домакини, застрашени от какви ли не опасности, ако не употребяват най-добрия сапун: сплъстени коси, изгърбена стойка, непослушни деца, изневяра, задебели (но все пак тънки) ръце, неприветливи (но огромни) кухни.

Щом завърших работите, изпратих ги незабавно на мосю Йошото заедно с няколко мои картини, които бях донесъл със себе си от Франция. Към тях приложих доста непретенциозно според мен писъмце, в което сбито, но с много чувство разказах, как съвсем сам, изправен пред различни пречки, следвайки най-добрите романтични традиции, съм достигнал студените, белите, самотните върхове на майсторството.

Следващите няколко дни минаха в напрегнато очакване, но към края на седмицата дойде писмо от мосю Йошото, който ме уведомяваше, че съм приет за преподавател в курсовете „Приатели на великите майстори“. Писмото бе написано на английски, въпреки че аз му бях писал на френски. (По-късно разбрах, че мосю Йошото знаеше френски и не знаеше английски, но по някаква неизвестна причина бе възложил отговора на мадам Йошото, която само поназнайваше английски.) Йошото ми съобщаваше, че летният семестър ще бъде вероятно най-трудният за годината и ще започне на двадесет и четвърти юни. Той ми напомняше, че по такъв начин имам на разположение близо пет седмици, за да уредя личните си работи. Изказваше ми неограниченото си съчувствие по повод сполетелите ме загуби – морална и материална. Той се надяваше, че ще успее да се явя в курсовете на двадесет и трети юни, неделя, за да се запозная със задълженията си и да установя „твърди приятелски връзки“ с другите преподаватели. (Впоследствие се оказа, че те са само двама – мосю и мадам Йошото.) Изказваше дълбоките си съжаления, че ръководството няма практика да плаща пътните разноски на

новите преподаватели. Първоначално заплатата ми щеше да бъде двадесет и осем долара на седмица, което, мосю Йошото много добре разбиха това, не беше кой знае каква сума, но тъй като наред с нея ми се полагаше добра храна и квартира, а освен всичко мосю Йошото чувстваше в мен истинско призвание, той се надяваше, че няма да остана разочарован. Той очаква с нетърпение телеграма, с която да потвърди съгласието си, и предвкушвайки удоволствието от моето пристигане, остава искрено мой нов приятел и работодател, И. Йошото, бивш член на Императорската академия за изящни изкуства в Токио.

Телеграмата, с която потвърждавах съгласието си, замина след пет минути. Колкото и да е чудно, може би от вълнение, но по-вероятно от чувство на вина пред Боби (телеграмата подадох по телефона за негова сметка), този път се отказах от литературните си способности и се ограничих с десетина реда.

Вечерта, както обикновено, се срещнахме с Боби за вечеря в седем часа в Овалната зала, но на мен ми стана неприятно, като видях, че той води със себе си гостенка. Досега не ми бях казал нито дума за гореспоменатите занимания и до смърт ми се искаше да му съобщя новината, да го зашеметя с нея, но насаме. Гостенката беше една много привлекателна млада дама, разведена преди няколко месеца, с която Боби се срещаше често и която аз бях виждал няколко пъти. Тя беше много мила жена, но всеки неин опит да се сприятели с мен, да ме накара деликатно да сваля бронята си или поне шлема аз тълкувах като неизречена покана да спя с нея при първия удобен случай, тоест щом тя успее да разкара Боби, който несъмнено беше твърде стар за нея. През цялата вечеря, бях настроен неприязнено и се ограничавах само с кратки реплики. Едва когато ни поднесоха кафето, изложих накратко плановете си за лятото. Боби ме изслуша, след това ми зададе няколко сравнително интелигентни въпроса. Отговорих му студено, съвсем кратко, като неоспорим владетел на своята съдба.

– О, но това е толкова интересно! – възкликна гостенката на Боби, като очевидно очакваше с присъщата си поквареност да й подам под масата адреса си в Монреал.

– Но аз мислех, че ще дойдеш с мене в Роуд Айлънд – каза Боби.

– Мили, защо трябва да му разваляш удоволствието – обади се мисис Х.

– Нямам такива намерения – каза Боби, – но бих предпочел да знам

повече подробности за тази работа.

По тона му обаче разбрах, че той вече сменя мислено двата билета за купе с един спален вагон.

– Според мен това е най-милата, най-съблазнителната покана, която човек може да получи – обърна се топло към мен мисис Х. Очите й святкаха от порочни желания.

В неделя, когато слязох на перона на Уиндзорската гара в Монреал, носех двуреден бежов габардинен костюм (на който давах страшно висока оценка), тъмносиня риза от вълнено трико, пастеленожълта памучна връзка, обувки в кафяво и бяло, сламена шапка (взета от Боби и малка за мен) и тъмночервеникави мустаци, пуснати преди три седмици. Посрещна ме мосю Йошото – дребничък човек, не повече от пет фута висок, с доста изпоцапан ленен костюм, с черни обувки и черна филцова шапка с обърната нагоре периферия. Той ми подаде ръка, без да се усмихне, и доколкото си спомням, без да каже дума. Изражението на лицето му беше inscrutable⁹, както е казано във френския превод на книгата на Сакс Ромер за Фу Ман-чу. Аз пък, кой знае защо, се ухилих до ушите. И нито можех да махна тази усмивка, нито поне да я потисна.

От гарата до сградата на курсовете имаше няколко мили и ние взехме автобус. Не съм сигурен дали мосю Йошото каза поне пет думи през целия път. Затова пък, качил единия си крак върху другия, аз говорех непрекъснато и току бършех запотената си длан в чорапа си. Сметнах за необходимо не само да повтора предишните лъжи – за родството с Домие, за починалата съпруга, за малкото имение в Южна Франция, – но и да ги доразвия. Накрая, за да не засягам повече тези мъчителни спомени (а те наистина започваха да ме измъчват), преминах на темата за старото и толкова скъпо приятелство, което родителите ми имаха с Пабло Пикасо, le pauvre Picasso¹⁰, както го нарекох аз. (Между другото, избрах Пикасо, защото смятах, че от френските художници най-известен в Съединените щати е той, а Канада аз направо причислявах към Съединените щати.) Само за сведение на мосю Йошото припомних – с подчертано състрадание към падналото величие – колко пъти съм му казвал: „Maitre Picasso, ou allez vous?”¹¹ и как в отговор на този проникновен въпрос големият майстор е прекосявал с бавни, тежки стъпки ателието и

9. Непроницаемо (фр.). – Б. пр.

10. Горкият Пикасо. – Б. пр.

11. Какъде отивате, маестро Пикасо? (фр.) – Б. пр.

неизменно се е спирал пред една малка репродукция на своите *Le Saltimbanques*¹², спомняйки си за отдавна загубената си слава. На слизане от автобуса обясних на мосю Йошото, че нещастieto на Пикасо се състои в това, че никога никого не слуша, дори и най-близките си приятели.

В 1939 година „Приятели на великите майстори“ заемаха втория етаж на неголяма триетажна къща с крайно неугледен вид, която се намираше във Вердюн, най-грозния квартал на Монреал. Точно отдолу имаше ортопедическа работилница. „Приятели на великите майстори“ разполагаха всичко на всичко с една голяма стая и един съвсем тесен клозет, чиято врата не се заключваше. При все това, когато влязох в помещението, то ми се стори необикновено представително. И не без основание: стените на „преподавателската стая“ бяха украсени с много картини – все акварели – на мосю Йошото. И досега понякога ми се присънва някаква бяла гъска, която лети по съвсем бледосиньо небе, при което – и това е главното постижение на този смел и опитен майстор – синевата на небето, или по-точно духът на тази синева, се отразява в перата на птицата. Тази картина висеше над бюрото на мадам Йошото. Възщност това произведение и още две-три други, близки до него по майсторство, даваха атмосфера на стаята.

При влизането си сварихме мадам Йошото – с красиво вишнево-черно копринено кимоно – да мете „преподавателската стая“. Беше доста прошарена вече жена, с цяла глава по-висока от мъжа си и приличаше повече на малайка, отколкото на японка. Тя остави метлата, пристъпи към нас и мосю Йошото ни запозна. Видя ми се дори по-*inscrutable* от мосю Йошото. След това той предложи да ми покаже моята стая, като обясни на френски, че това е стаята на сина им, който заминал наскоро за Британска Колумбия, за да работи там в някаква ферма. (След продължителното му мълчание в автобуса, аз се зарадвах, че той проговори и го слушах с жив интерес.) Той започна да ми се извинява за това, че в стаята на сина му няма столове, а само възглавнички по пода, но аз веднага го уверих, че приемам това едва ли не като дар небесен. (Струва ми се, казах дори, че ненавиждам столовете. Бях толкова възбуден, че ако ми съобщеше, че в стаята на сина му ден и нощ има вода до коляно, сигурно щях да изрева от възторг. Тогава вероятно щях да го уверя, че имам някаква много рядка болест на краката, заради която е нужно поне осем часа на ден да ги кисна във вода.) След тези обяснения и

12. „Акробати“. – Б. пр.

извинения той ме заведе по разскърцана дървена стълба в стаята. Между другото подчертах в разговора, че усилено изучавам будизма. Впоследствие разбрах, че той и мадам Йошото са презвитерианци.

До късна нощ не можех да заспя – японско-малайската вечеря на мадам Йошото си стоеше несмляна в стомаха ми и непрекъснато се вдигаше нагоре като асансьор, а на всичко отгоре един от двамата съпрузи взе да стене насън от другата страна на стената. Беше висок, тънък, жален стон, който, би рекъл човек, идва не от възрастен, а от някое нещастно, недоносено пеленаче или пък от някое пребито животинче. (Този концерт се повтаряше след това всяка вечер, но аз не можех да разбера кой от двамата издаваше тия звуци и защо.) Когато ми стана нетърпимо да слушам стоновете в легнало положение, станах от леглото, обух си пантофите и седнах в тъмното на една от възглавниците, на пода. Седях така може би два часа и пуших цигари, като ги гасех в подметката на пантофа си и пусках угарките в горния джоб на пижамата. (Мосю и мадам Йошото не пушеха и в цялата къща нямаше нито един пепелник.) Заспах едва към пет часа сутринта.

В шест и половина мосю Йошото почука на вратата ми и съобщи, че закуската ще бъде поднесена в седем без петнадесет. Попита през вратата дали съм спал добре и аз отговорих утвърдително. После се облякох – избрах синия костюм като най-подходящ за един преподавател в деня на откриването на курсовете и червената връзка, подарена ми от мама – и без да се умия, се завтекох по коридора към кухнята. Мадам стоеше до печката и приготвяше за закуска риба. Мосю Йошото седеше по фланела пред кухненската маса и четеше японски вестник. Той ми кимна мълчаливо. Двамата бяха по-*inscrutables* от всякога. След малко ми беше поднесена някаква риба в чиния със слаби, но забележими следи от засъхнало доматино пюре по ръба. Мадам Йошото ме запита на английски – произношението ѝ беше неочаквано приятно – дали не бих предпочел яйца, но аз отговорих: „Non, non, merci, madame“ и добавих, че никога не ям яйца. Мосю Йошото подпря вестника си на моята чаша за вода и тримата започнахме да ядем мълчаливо или по-точно те ядяха, а аз с мъка преглъщах храната.

След закуска мосю Йошото си облече в самата кухня риза без яка, мадам Йошото си свали престилката и тримата заслизахме един подир друг по стълбата към преподавателската стая. Там, на масата на мосю Йошото, бяха струпани дузина, а може и повече, огромни, издути, неразпечатани пликове. На мен те ми се сториха някак умити и вчесани – също като нови ученици. Мосю Йошото ми посочи моята маса, която

стоеше самотна в другия край на стаята, и ме подкани да седна. После мадам Йошото пристъпи до него, а той започна да отваря пликовете. От начина, по който преглеждаха и подреждаха съдържанието им, личеше, че в това има някаква система; двамата непрекъснато се съветваха нещо на японски, а аз седях в другия край на стаята със синия си костюм и червената връзка и се мъчех да покажа с вида си с какъв интерес, но същевременно с търпение чакам указанията им и най-вече колко съм незаменим за работата. От вътрешния си джоб извадих няколко меки молива за рисуване, които бях донесъл от Ню Йорк, и ги сложих колкото е възможно по-безшумно на масата. По едно време мосю Йошото, кой знае защо, погледна към мен и аз му подарих свръхобаятелна усмивка. После изведнъж, без да ми кажат нито дума и без дори да погледнат към мен, двамата си седнаха на масите и се заловиха за работа. Беше седем и половина.

Към девет мосю Йошото си свали очилата, стана и се потътри към мен с няколко рисунки в ръка. Час и половина аз бях седял, без да върша нищо – само се мъчех да съдържам бунта на стомаха си. Когато мосю Йошото се приближи, аз станах бързо, леко приведен, за да не го смущавам с високия си ръст. Той ми подаде рисунките и попита учтиво ще бъде ли така добър да превода от френски на английски неговите забележки. Аз отвърнах: „Oui, monsieur“. Той се поклони леко и се помъкна назад към масата си. Преместих моливите си на края на масата, извадих автоматичната си писалка и се залових – едва ли не съкрушен – с превода.

Подобно на повечето истински способни художници, мосю Йошото като преподавател не беше с нищо по-добър от който и да било посредствен художник с що-годе педагогически похват. Неговите практически поправки, което ще рече неговите рисунки, нанесени на паус, наложен върху рисунките на учениците, наред с писмените забележки върху гърба на рисунките, можеха да покажат на един сравнително способен ученик как прилично да изобрази прасе в кочина или дори как много добре да изобрази прасе в кочина. Но животът му да зависеше от това, той не би могъл да научи някого как да живописва прасе в кочина, а неговите най-способни задочници естествено очакваха жадно да научат именно тази малка тайна. И работата не беше в това, че той съзнателно или несъзнателно криеше своя талант, че се скъпеше да го раздава, – не, той просто не умееше да го предаде. В първия момент тази жестока истина никак не ме изненада, не ме хвърли в недоумение. Но тъй като непрекъснато се натъквах на нея, малко по малко тя започна да оказва своето

въздействие и към обед аз вече трябваше много да внимавам, за да не размажа с потните си длани някой от преводите. На всичко отгоре по черкът на мосю Йошото се оказа почти нечетлив. Когато стана време за обед, аз отхвърлих тяхната покана да ядем. Казах, че трябва да отида до пощата. Спуснах се тичешком по стълбата и забързах безцелно из лабиринта от непознати, грозни улички. Щом видях закусувалня, влязох в нея и излапах четири топли-топли кренвирша, които после полях с три чаши мътно кафе.

На връщане към „Les Amis des Vieux Maitres“ започнах да изпитвам смътна тревога, с каквато от опит знаех как да се справя, но изведнъж тя премина в истински страх: питах се дали нещо в личните ми качества не беше смутило мосю Йошото, та ме използва цяла утрин само като преводач. Дали старият Фу Ман-чу не беше разбрал от самото начало, че зад разните лъжи и измислици се крие деветнадесетгодишен хлапак, който тъкмо затова е пусал и мустаци? Призляваше ми, като си представех всичко. Разклатена бе и вярата ми в справедливостта. Откъде накъде човек, спечелил три първи награди и личен приятел на Пикасо (аз сам започвах да си вярвам на тази измислица), ще го използват като някакъв преводач? Престъплението не заслужаваше такова наказание. Преди всичко тези мустаци, макар и редки, си бяха мои, а не фалшиви. За успокоение аз непрекъснато ги попипах на връщане. Но колкото повече мислех за тази история, толкова повече ускорявах крачките си и накрая почти затичах, сякаш се боях, че всеки момент ще започнат да ме замерят с камъни от всички посоки.

Въпреки че бях отсъствал само четиридесет минути, когато се върнах, двамата Йошото вече седяха на масите си и работеха. Те не вдигнаха глави и изобщо с нищо не показаха, че са забелязали влизането ми. Изпотен и запъхтян, аз седнах на своята маса. Петнайсет-двайсет минути седях като истукан и съчинявах съвсем новички истории за Пикасо, в случай че мосю Йошото изведнъж стане и започне да ме разобличава. И ето че той действително се изправи и тръгна към мен. Аз станах, готов да го посрещна – ако е нужно в упор – с една съвсем прясна история за Пикасо, но за мой ужас, когато той стигна до масата, тя вече се беше изпарила от главата ми. Използвах момента, за да изразя възхищението си от картината с летящата гъска над масата на мадам Йошото. Впуснах се в най-щедри похвали. После казах, че имам един познат в Париж – много богат парализик, както поясних, – който не би пожалил никакви пари за тази картина. Добавих, че мога да вляза незабавно във връзка с него, ако мосю Йошото е съгласен да я продаде. За щастие мосю

Йошото обясни, че е подарил тази картина на братовчед си, който сега гостувал на свои роднини в Япония. И преди да успее да изрази съжалението си, той, наричайки ме „мосю Домие-Смит“, ме попита най-любезно дали бих искал да поправам няколко работи. Той отиде до масата си и се върна с три огромни, издути плика. Аз стоях зашеметен, кимах машинално с глава и опипвах джобовете на самото си за моливите, а през това време мосю Йошото ми обясни методата на преподаване в курсовете (или по-точно, липсата на всякаква метода). Той се върна на масата си, но на мен ми бяха нужни още няколко минути, за да се съвзема.

И тримата задочници, чиито работи трябваше да прегледам, пишеха на английски. Първата беше двадесет и три годишна домакиня от Торонто, която си беше избрала псевдонима Бамби Крамър и ни молеше да ѝ изпращаме писмата на това име. Всички новопостъпили в „Приятелите на великите майстори“ трябваше да попълнят един въпросник и да приложат своя снимка. Мис Крамър беше изпратила голяма лъскава снимка: по бански костюм без презрамки, с бяла моряшка барета на главата и гривна на глезена. Тя отбелязваше във въпросника, че любимите ѝ художници са Рембранд и Уолт Дисни. Добавяше, че се надява един ден да ги достигне. Рисунките ѝ – като нещо по-второстепенно – бяха прикачени с кламер под портрета. Всички те бяха удивителни, а една – незабравима. Незабравимата бе изпълнена с ярки акварелни бои и носеше надпис: „И прости им техните прегрешения“. На нея се виждаха три хлапета, които ловяха риба в доста странен вир, като палтето на едното висеше на дъска с надпис „Риболовът забранен!“ Най-високото момче – това на предния план – страдаше от рахит в единия крак и от елфантиазис в другия. Очевидно мис Крамър беше използвала умишлено този похват, за да покаже, че момчето стои с леко разкрячени крака.

Вторият ми ученик се оказа петдесет и шест годишен „фотограф на висшето общество“ на име Р. Хауард Ричфийлд от град Уиндзор, провинция Онтарио. Той пишеше, че жена му години наред му досаждала и искала от него да се захване с тая доходна шашма, рисуването. Любимите му художници бяха Рембранд, Сарджънт и „Титиано“, но той добавяше съобразително, че не смята да работи по техния маниер. Поясняваше, че го интересува повече сатиричната страна на живописата, отколкото художествената. В подкрепа на това свое схващане той прилагаше порядъчно количество оригинални творби – масло и молив. Една от картините му – според мен неговият шедьовър – се е запечатала така в паметта ми, както се запечатват думите на популярни песнички. Това беше изобличителна творба, която третираше всеизвестната, делнична

трагедия на младата невинна девичка с руси, падащи по раменете коси и гърди като вимета, която бива престъпно прелъстена в черквата, под сянката на самия олтар, от своя духовен пастир. Безпорядъкът в облеклото на персонажа беше графично подчертан. Но всъщност аз останах поразен не толкова от разобличителната страна на картината, колкото от характера на изпълнението. Ако не знаех, че Риджфийлд и Бамби Крамър живееха на разстояние стотици мили един от друг, бих се заклекъл, че тя му е оказала известна помощ откъм чисто техническата страна.

Когато бях деветнадесетгодишен, чувството ми за хумор, с много редки изключения, беше моето най-уязвимо място и в критични мигове неизменно се парализираше, било отчасти, било напълно. Риджфийлд и мис Крамър предизвикаха у мен най-различни чувства, но нито за секунда не ме накараха да се засмея. Докато преглеждах работите им, на няколко пъти ми идеше да скоча и да изразя официално протеста си пред мосю Йошото. Но не бях много сигурен накъде можеше да избие този протест. Струва ми се, че се боях да не би само да пристъпя към масата му и да закрещя с писклив глас: „Майка ми почина и аз трябва да живея при нейния хубостник и в Ню Йорк никой не говори френски, а в стаята на вашия син дори няма столове! Как искате да науча тези двама идиоти да рисуват?“ Но тъй като отдавна бях свикнал да потискам пристъпите на отчаяние в себе си, натиснах си задника и не станах.

Третият ми ученик се оказа отново жена – сестра Ирма от метоха „Свети Йосиф“, която преподаваше по „готварство и рисуване“ в първоначалното манастирско училище край Торонто. Просто не зная откъде да започна описанието на съдържанието на нейния плик. Първо трябва да отбележа, че сестра Ирма вместо да изпрати своя снимка, беше изпратила, без всякакви обяснения, снимка на манастира. Освен това сега ми идва на ум, че не беше попълнила във въпросника графата „възраст“. Но иначе въпросникът ѝ беше попълнен така, както може би никой въпросник в света не е бил попълван. Беше родена и отрасла в Детройт, щат Мичигън, където баща ѝ работил като контролор във „Форд“. Освен прогимназиалното си образование, имаше и една година в средно училище. Рисуване не беше учила никъде. Обясняваше, че преподава рисуване само защото сестра еди-коя си починала и отец Цимерман (това име запомних много добре – така се казваше и зъболекарят, дето ми извади осемте зъба) – та отец Цимерман я избрал за заместница на покойната. „Имам 34 дечица в класа по готварство и 18 дечица в класа по рисуване“ – пишеше тя. Любимите ѝ занимания били да обича бога и словото божие и да събира листа, „но само когато сами са паднали на

земята“. Любимият ѝ художник бил Дъглас Бънтинг (признавам, че години наред след това търсих такъв художник, но и следа не намерих от него). Освен това пишеше: „Моите дечица обичат да рисуват бягащи хора, а мен в това съвсем не ме бива.“ Обещаваше да положи всички усилия, за да се научи да рисува по-добре, и изказваше надежда, че ще бъдем снизходителни към нея.

В плика имаше само шест нейни работи. (Всички те бяха неподписани – незначителна подробност, разбира се, но тя безкрайно ме зарадва. Всички картини на Бамби Крамър и на Риджфийлд носеха или подпис, или – което най-много ме дразнеше – инициали.) Тринадесет години има оттогава, но аз помня съвсем ясно шестте картини на сестра Ирма, а четири от тях са се врязали така рязко в паметта ми, че понякога смущават душевния ми покой. Най-хубава беше един акварел на амбалажна хартия. (Кафявата амбалажна хартия е много удобна, много приятна за рисуване. Мнозина големи художници са работили на такава хартия, особено когато не се е касало за някой грандиозен замисъл.) Въпреки ограничения ѝ размер (около десет на дванайсет инча) на картината беше изобразено с най-големи подробности пренасянето на тялото Христово в гроба в градината на Йосиф Ариматейски. Вдясно, на преден план двама души, очевидно слуги на Йосиф, носеха доста непохватно тялото. Йосиф Ариматейски вървеше непосредствено след тях, може би прекалено изправен за случая. На почетно разстояние зад него следваха галилейските жени сред пъстра, може би дори неканена тълпа от оплаквачки, зяпачи и деца и най-малко трима развеселени безбожници. За мен най-интересната фигура в картината беше една жена – на преден план вляво, – дадена във фас. Вдигнала дясната си ръка, тя махаше отчаяно някому – навярно на детето си или на мъжа си, а може би и на зрителя – и сякаш викаше: зарежи всичко и тичай насам. Две от жените начело на тълпата имаха ореоли. Нямах под ръка библия, затова можех само да гадая кои са те. Но Мария Магдалена веднага познах. Поне бях убеден, че това е тя. Тя вървеше напред, по-далеч от тълпата, спуснала ръце покрай тялото. Не издаваше с нищо скръбта си, по вида ѝ не можеше да се разбере колко близък ѝ е бил покойният през последните дни. Лицето ѝ, както и всички останали лица в картината, беше изписано с евина, готова боя с цвят на човешка плът. Стана ми безпощадно ясно, че сестра Ирма сама беше разбрала колко неподходящ е този тон и се беше помъчила неумело, но от все сърце да го посмекчи. Други сериозни недостатъци в картината нямаше. Или по-точно, всяка друга критика би била вече заяждане. Според мен това беше истинско

художествено произведение, дело на голям, организиран талант и на бог знае колко часове непосилен труд.

Първият ми подтик беше, разбира се, да се хвърля с рисунките към Мосю Йошото. Но и този път не станах от мястото си. Не ми се искаше да рискувам да ми отнемат тази ученичка. Накрая просто затворих внимателно плика и го сложих настрана, очаквайки с трепет вечерта, за да поработя над рисунките през свободното си време. След това с търпение, каквото не подозирах у себе си, дори с добро желание се заех да поправам мъжките и женските голи тела (sans¹³ полови органи), изобразени старателничко и вулгарничко от Р. Хауард Риджфийлд.

Надвечер разкопчах три копчета на ризата си и пяхнах под нея плика на сестра Ирма, та нито крадци, нито – това е най-важното! – Йошото да могат да ги намерят.

Вечерята в „Приатели на великите майстори“ следваше негласен, но твърдо установен ритуал. Мадам Йошото ставаше от работната си маса точно в пет и половина и се качваше горе да приготви яденето, а ние с Мосю Йошото отивахме там в шест. Никакви отклонения от пътя не се допускаха, независимо дали се налагаха от хигиенични или някакви други нужди. Но тази вечер, стоплен от плика на сестра Ирма, който галеше гърдите ми, аз се чувствах спокоен като никога. Нещо повече – тази вечер аз бях просто душата на компанията. Разказах една фантастична история за Пикасо – тъкмо я бях измислил, – която може би трябваше да запазя за някой по-мрачен ден. Мосю Йошото само леко отпусна японския си вестник, но мадам Йошото прояви интерес или поне не се показва незаинтересована. Във всеки случай, когато завърших, тя за първи път заговори с мен, ако не смятам сутрешния й въпрос, дали не бих предпочел яйца. Попита ме дали все пак не е нужно да се сложи поне един стол в стаята ми. „Non, non merci, madame“ – отвърнах бързо аз. Обясних й, че съм наредил възглавниците покрай стената и по такъв начин се приучвам да държа гърба си изправен, което е много полезно за мен. Дори станах, за да й покажа колко е нужно това за мен.

След вечерята, когато мадам и Мосю Йошото се заеха да обсъждат на японски някакъв може би много интересен въпрос, аз се извиних и поисках позволение да напусна масата. Мосю Йошото ме погледна така, като че ли не му беше много ясно как съм попаднал в тяхната кухня, но все пак кимна в знак на съгласие и аз притичах по коридора до стаята си. След като запалих лампата и заключих вратата, извадих моливите от

13. Без (фр.). – Б. пр.

джоба, свалих си самото, разкопчах ризата и седнах на една възглавница на пода, стиснал в ръце плика на сестра Ирма. Разпръснал работите около себе си, работих до четири и нещо сутринта – стараех се да окажа на сестра Ирма онази помощ, от която тя според мен имаше нужда.

Най-напред нахвърлих десет-дванайсет моливни скици. Не ми се слизаше до преподавателската стая за рисуваелна хартия, затова рисувах на пощенска хартия, като използвах и двете страни на листа. Когато завърших скиците, написах й дълго, едва ли не безкрайно писмо.

Нали цял живот събирам и трупам като някоя неврастенична сврака всякакви боклуци и досега съм запазил предпоследната черновка на писмото, което й написах в тази юнска вечер на 1939 година. Бих могъл да го приведа тук цялото, дума по дума, но това не е нужно. Много страници от писмото – ама наистина много! – бях използвал за разбор на незначителните грешки, които бе допуснала в най-важната си картина, особено при избора на цветовете. Изброих й елементарните пособия, нужни на един художник, и дори й посочих приблизително колко струват. Питах я кой е Дъглас Бънтинг и къде бих могъл да видя негови творби. Питах я също (като си давах ясна сметка, че този въпрос е почти излишен) дали е виждала репродукции на картини от Антонело да Месина. Молех я най-учтиво да ми пише на колко години е и я уверявах надълго и нашироко, че ако ми съобщи това, ще го запазя в пълна тайна. Пояснявах, че се интересувам от годините й само защото това ще ми помогне да избира по-резултатен метод на преподаване. И едва ли не в същото изречение я питах разрешават ли й да приема свои гости в манастира.

Мисля, че ще е най-добре да приведа дословно последните редове (по-точно последните пластове) от моето писмо, без да изменям нито синтаксиса, нито пунктуацията, нито нищо.

... Между другото, ако владеете френски език, моля ви да ме уведомите за това, понеже аз се изразявам много по-точно на този език, тъй като съм прекарал по-голямата част от младежките си години в Париж, Франция.

Доколкото разбирам, вие искате да се научите да рисувате тичащи фигури, за да може после да предадете техниката на това рисуване на своите ученици в манастирското училище. Ето защо, изпращам ви няколко мои скици, които може да ви послужат. Сама ще видите, че те са нахвърляни доста набързо и в никакъв случай не са свършени, нито дори много хубави, но вярвам от тях

да извлечете онези принципи, които ви интересуват. За нещастие ръководителят на курсовете няма никаква система в преподаването, боя се, че това е именно тъй. Радвам се, че вие сте отишли вече толкова напред, но не мога да си представя какво ще правя с другите ученици, които са не само много изостанали умствено, но според мен и безнадеждно тъпи.

За съжаление, аз съм агностик. Но съм поклонник на свети Франциск Асизки – разбира се, чисто теоретически. Между другото знаете ли какво точно е казал той (свети Франциск Асизки), когато се готвели да му прогорят очите с нажежено до бяло желязо? Казал е следното: „Брате Огън, бог те е създал красив, силен и полезен; моля те, бъди милостив към мен.“ Във вашите картини има нещо, което напомня неговите думи, нещо много приятно според мен. Впрочем разрешете да ви попитам дали младата жена със синята дреха – тази, дето е на преден план – е Мария Магдалена? Имам предвид картината, за която говорих преди малко. Ако не е, значи аз съм се заблудил дълбоко. Но това не ми е за първи път.

Можете да разчитате, че съм изцяло на ваше разположение, докато следвате курсовете „Приатели на великите майстори“. Откровено казано, смятам, че сте много талантлива и никак няма да се изненадам, ако в близко бъдеще станете гениален майстор. Това е една от причините да ви питам дали младата жена със синята дреха е Мария Магдалена, защото, ако е тъй, боя се, че в нея е отразен по-скоро вашият вроден талант, отколкото религиозните ви убеждения. Но според мен в това няма нищо страшно.

Искрено се надявам, че се радвате на отлично здраве и оставам с уважение.

ваш: (подпис)

ЖАН ДЕ ДОМИЕ-СМИТ,

щатен преподавател в курсовете

„Приатели на великите майстори“

П. П. Щях да забравя да ви предупредя, че задочниците са длъжни да представят свои работи всеки две седмици в понеделник. Моля ви да направите като първо упражнение няколко пейзажни скици. Рисувайте свободно, без напрегнатост. Естествено, аз не зная колко свободно време ви оставят в манастира за рисуване, но се надявам да ме уведомите за това. Моля ви също да си купите пособията, които си позволих да ви препоръчам, защото

бих искал да минете колкото е възможно по-скоро на масло. Моля да ме извините, но ще ви кажа направо, че според мен вие сте твърде страстна натура, за да се задоволявате с акварел – непременно трябва да минете на масло. Не считайте това за някакъв намек, съвсем не искам да ви обидя, а напротив, да ви похваля. Моля ви също да ми изпратите всички свои предишни работи, които са ви под ръка – горя от нетърпение да ги видя. Няма да ви казвам колко непоносимо бавно ще текат за мен дните, докато пристигне вашето писмо.

Може би прекалявам, но много ми се иска да ми пишете задоволява ли ви напълно манастирският живот – в чисто духовен смисъл, разбира се. Ще ви кажа откровено, че след като прочетох том 36, 44 и 45 от харвардското издание „Класически произведения“, което може би познавате, започнах да изучавам редица религии, просто от интерес. Особено се възхищавам от Мартин Лютер, който, знае се, е бил протестант.

Моля ви, не се обиждайте от това. Аз не защитавам никое вероизповедание – не е в характера ми. В заключение ще ви помоля още веднъж: не забравяйте да ми съобщите приемните часове в манастира, защото в събота и неделя съм свободен и някоя събота може да прескоча към вас. Не забравяйте също да ми съобщите дали владеете френски, защото аз при всички случаи трудно намирам думи на английски, тъй като съм получил безсистемно и направо казано, неразумно образование.

В три и половина сутринта слязох на улицата, за да пусна писмото и рисунките до сестра Ирма. След това, буквално преливащ от радост, се разсъблякох с натежали ръце и се тръшнах в леглото. Вече полузаспал, дочух стоновете от съпругеската спалня на семейство Йошото. Представих си как двамата идват сутринта при мен и искат, не, молят настойчиво да изслушам до най-малки подробности тяхната тайна, това, което ги измъчва. Аз седя между двамата на кухненската маса и започвам да ги изслушвам поотделно. Подпрял глава на ръцете си, аз слушам, слушам, слушам, докато накрая изгубвам всякакво търпение, бъркам с ръка право в гърлото на мадам Йошото, изваждам сърцето ѝ и го сгривам с ръце като птичка. И когато всичко се оправя, решавам, че ще им покажа работите на сестра Ирма и те ще споделят моята радост.

Обикновено човек разбира твърде късно явните истини, но на мен ми стана ясно, че главната разлика между щастието и радостта се състои

в това, че щастието е твърдо тяло, а радостта – течна. Моята радост започна да изтича още на другата сутрин, когато мосю Йошото остави на масата ми два плика на нови задочници. В момента работех върху рисунките на Бамби Крамър, и то съвсем кротко и незлобливо, защото знаех, че писмото ми до сестра Ирма вече пътува по пощата. Но ни най-малко не очаквах, че ще се натъкна на такова ненормално явление – двама души, които бяха дори по-бездарни от Бамби и Риджфийлд. Чувствайки, че доброто в мен се изпарява, запалих цигара в преподавателската стая – за първи път, откакто бях постъпил тук. Цигарата като че ли ме успокои и аз отново се заех с рисунките на Бамби. Но още недръпнал и три-четири пъти, усетих, че мосю Йошото ме гледа. В потвърждение на това чувство чух стола му да се отмества. Както обикновено, станах, когато той се приближи до мен. С отвратителен шепот той ми обясни, че лично той няма нищо против пушенето, но правилникът на курсовете забранява да се пуши в преподавателската стая. С широк мах на ръката той прекъсна потока от извинения и се върна в своя ъгъл. Изпаднал в истински ужас, взех да се питам как ли ще издържа тези тринадесет дни до понеделника, в който трябваше да пристигне писмото на сестра Ирма.

Това беше във вторник сутринта. Останалата част от този ден и следващите два дни работих трескаво. Разкъсах, тъй да се каже, на парчета всички рисунки на Бамби и Риджфийлд и ги сглобих отново, като замених някои части със съвършено нови. Приготвих им буквално десетки обидни за нормален човек, но напълно конструктивни упражнения по рисуване. Написах им дълги писма. Помолих Р. Хауард Риджфийлд да се откаже за известно време от карикатурите. С най-голяма деликатност писах на Бамби, ако е възможно, да се въздържа от изпращането на рисунки със заглавия, като: „И прости им техните прегрешения“. А в четвъртък следобед, вече доста изнервен, се заех с единия от двамата нови задочници – американец от Бангор, щат Мейн, който пишеше във въпросника с многословието на откровен простак, че самият той е любимият си художник. Определяше себе си като реалист-абстракционист.

Свободните часове прекарах така: във вторник вечерта отидох с автобус до центъра на Монреал и изгледах цял фестивал на анимационния филм в едно третокласно кино, който в по-голямата си част се състоеше от безкрайна котешка процесия, бомбардирана от пълчища мишки с

тапи от шампанско. В сряда вечерта събрах всички възглавници в стаята си, натрупах ги една връз друга и седнах да си рисувам по памет картината на сестра Ирма „Погребението на Христа“.

Изкушавам се да нарека вечерта в четвъртък особена или може би дори зловеща, но честно казано, не ми достигат думи да опиша тази вечер. Излязох от квартирата след вечеря и тръгнах напосоки; на кино ли отидох, на разходка ли – не помня, а дневникът ми за 1939 година не говори нищо по този въпрос – страницата за този ден е празна.

Все пак зная поне защо е празна. На връщане оттам, където бях ходил – помня много добре, че беше вече тъмно, – се спрях на тротоара пред курсовете и погледнах осветената витрина на ортопедическата работилница. И тогава се случи нещо страшно. Изведнъж ме поразил мисълта, че дори един ден да се науча да живея спокойно, разумно и почтено, аз навеки ще бъда обречен да бродя из някаква градина, в която растат емайлирани цокала и подлоги, а в средата ѝ стърчи безок дървен идол-манекен с евтин бандаж за херния. Непоносима мисъл – добре че трая само няколко секунди. Помня, че хукнах по стълбите към стаята си, съблякох се и се хвърлих в леглото, без дори да пипна дневника, камо ли пък да пиша в него.

Но не можах да заспя с часове – тресеше ме. Слушах стенанията в другата стая и се мъчех нарочно да мисля за най-добрата си ученичка. Опитвах се да си представя деня, когато ще отида на гости в манастира. Ето, тя идва срещу мен – към високата мрежена ограда – свенливо, хубаво осемнадесетгодишно момиче, още непокалугерено, все още свободно да се впусне в света със своя избраник, който така прилича на Пиер Абелар¹⁴. Дватама вървим бавно и мълчаливо към другия край на зелената манастирска градина и там, изведнъж, аз обвинявам непорочно ръка около талията ѝ. Трудно беше да задържа това неземно видение и накрая аз го оставих да отлети и заспах.

Сутринта и следобеда в петък хвърлих каторжен труд, за да превърна в някакво подобие на дървета гората от фалически символи, която жителят на Бангор беше изписал старателно на скъпа хартия. Към четири и половина следобед бях вече толкова вцепенен умствено, душевно и физически, че само се понадигнах, когато мосю Йошото дойде за малко при моята маса. Той ми подаде плик – подаде ми го така бездушно,

14. Пиер Абелар (1079–1142) – френски философ-схоластик и богослов, осъждан на два пъти от църквата за дръзките си възгледи. – Б. пр.

както келнерът подава менюто. Това беше писмо от игуменката на манастира, в който се намираше сестра Ирма. Игуменката уведомяваше мосю Йошото, че отец Цимерман, по независещи от него причини, е принуден да промени, решението си и не позволява сестра Ирма да следва повече курсовете „Приатели на великите майстори“. Тя изказваше дълбокото си съжаление, ако това решение причини някакви затруднения или неприятности на ръководството на курсовете, и изразяваше искрена надежда, че първата вноска в размер на четиринадесет долара ще бъде върната на манастира.

Винаги съм си знаел, че мишката, опарила се от искрите на въртящия се фойерверк, закуцуква към дупката си с нов, безупречно обмислен план как да убие котката. Прочетох и препрочетох писмото от игуменката, после дълго се вирах в него и накрая изведнъж го оставих и светкавично написах писма на учениците си – останалите четирима, – в които ги съветвах да се откажат завинаги от мисълта, че ще станат художници. Написах на всеки поотделно, че няма нито капка талант и напразно губи не само своето време, а и това на преподавателите. И четирите писма написах на френски. Щом ги свърших, излязох да ги пусна. Чувството на удовлетворение беше краткотрайно, но затова пък много приятно.

Когато стана време да се отправим тържествено към кухнята за вечеря, помолих да ме извинят. Казах, че не ми е добре. (Тогава, в 1939 година, говорех много по-убедително, когато лъжех, отколкото когато казвам истината – убеден съм, че мосю Йошото ме погледна с подозрение, като казах, че не ми е добре). После се прибрах в стаята си и седнах на една възглавница. Седях така повече от час, загледан в светлата дупка на транспаранта, без да пуша, без да си сваля самото или разхлабя връзката. След това скочих изведнъж, взех няколко листа и легнах на пода, написах второ писмо на сестра Ирма.

Това писмо не изпратих. По-долу следва точно копие от оригинала.

Монреал, Канада
28 юни, 1939 г.

Драга сестра Ирма,

Дали не съм казал случайно в писмото си нещо обидно и непочтително, което е привлякло вниманието на отец Цимерман, а на вас е причинило неприятности? Ако е така, моля ви да ми

дадете възможност поне да се извиня за тези неуместни думи, казани единствено с горещото желание да бъдем не само преподавател и ученичка, но и добри приятели. Може би молбата ми е нескромна? Аз вярвам, че не е.

Ще ви кажа чистата истина: не научите ли някои основни принципи в изобразителното изкуство, ще си останете завинаги може би много, много интересен художник, но никога няма да бъдете велик майстор. Според мен това е страшно. Давате ли си сметка колко сериозно е положението?

Може би отец Цимерман ви е накарал да се откажете от курсовете, смятайки, че те ще ви попречат да изпълните своя благородив дълг. Ако е така, трябва да кажа, че според мен това е крайно прибързано и необмислено решение. Изкуството съвсем не би ви попречило да бъдете добра монахиня. Самият аз живея като грешен монах. Най-лошото, което може да ви донесе изкуството, е винаги да чувствате, че нещо не ви достига. Но това не е трагедия, мисля аз. Най-щастливият ден в живота ми беше преди много години – тогава бях седемнадесетгодишен. Трябваше да се срещна за обед с майка ми – в този ден тя излизаше за първи път навън след продължително боледуване – и се чувствах извън себе си от радост, когато изведнъж, както си вървях по Виктор Юго – това е улица в Париж, – се блъснах в един човек без нос. Моля ви, много ви моля, помислете над този случай. В него се крие дълбок смисъл.

Може би пък отец Цимерман ви е накарал да прекратите учението, защото манастирът не разполага със средства да плаща таксата. Ще ми се да се надявам, че именно това е причината, и то не само защото в такъв случай всякаква вина пада от мен, но и по чисто практически съображения. Ако причината действително е такава, нужно е само една дума от ваша страна и аз съм готов да ви предложа безвъзмездно услугите си за неограничено време. Не може ли да обсъдим този въпрос? Разрешете да ви попитам още веднъж кога са приемните ви дни в манастира. Имате ли нещо против да ви посетя идущата събота между 3 и 5 часа следобед в зависимост от разписанието на влаковете от Монреал за Торонто? Очаквам с нетърпение вашия отговор.

С дълбоко уважение и възхищение
искрено ваш
(подпис)

ЖАН ДЕ ДОМИЕ-СМИТ

щатен преподавател в курсовете
„Приятели на великите майстори“

П. П. В предишното си писмо ви питах между другото дали младата жена в предния план, облечена в синя дреха, не е Мария Магдалена, грешницата. Ако още не сте ми писали, може да не отговаряте на този въпрос. Много е възможно да греша, а не ми се иска в този период от живота си да изживея още едно разочарование. Предпочитам да остана в неведение.

Дори днес, след толкова години, ми става неудобно, като си спомня, че тръгвайки за курсовете в Монреал, си бях взел и смокинг. Да, наистина го бях взел и след като завърших писмото до сестра Ирма, го облякох. Работите вървяха натам, че трябваше да се напия и тъй като никога в живота си не се бях напивал (от страх да не би от пианство да затрепери ръката, дето нарисува картините, които спечелиха три първи награди и т.н.), реших, че по този трагичен случай трябва да се облека изискано.

Докато съпрузите седяха в кухнята, аз се промъкнах по стълбата долу и се обадих в хотел „Уиндзор“, който приятелката на Боби, мисис Х, ми беше препоръчала, преди да замина от Ню Йорк. Запазих за осем часа маса за един.

Към седем и половина, наконтен и зализан, подадох глава от стаята да видя дали не ме дебне някой от двамата Йошото. Не зная защо, но не ми се искаше да ме видят със смокинг. Нямахше никой и аз бързо излязох на улицата и се заоглеждах за такси. Писмото до сестра Ирма беше във вътрешния ми джоб. Смятах да го прочета, докато вечерям, за предпочитане на свещ.

Минавах пряка след пряка, но никакво такси не се виждаше. Започнах да се притеснявам. Вердюн съвсем не беше светски квартал и бях убеден, че всеки минуващ се обръща след мен и ме изглежда с неодобрителен поглед. Когато стигнах до закусвалнята, където в понеделник бях излапал четирите кренвирша, реших да плюя на запазената маса в хотел „Уиндзор“. Влязох в закусвалнята, седнах в един отдалечен ъгъл и като прикривах с ръка черната си папионка, поръчах си супа, роле и кафе. Разчитах, че другите посетители ще ме вземат за келнер, който е тръгнал на работа.

При втората чаша кафе извадих неизпратеното още писмо до сестра

Ирма и го препрочетох. Видя ми се малко неубедително и реших по-скоро да се прибера, че да го пооправя. Замислих се върху плановете си да посетя сестра Ирма и ми дойде на ум, че никак няма да е зле да си взема билет за влака още тази вечер. С тези мисли, които не ми дадоха така нужното ми ободрение, излязох от закувалнята и забързах към квартирата.

Само след петнадесет минути ми се случи нещо съвсем невероятно. Зная, че това, което ще разкажа, носи всички неприятни белези на измислица, но си е чиста истина. Ще стане дума за една странна преживелица, която и до днес си остава необяснима за мен, но въпреки това ще ми се, ако това е възможно, да опиша случая без ни най-малък оттенък на мистицизъм. Да сторя обратното, би означавало да намеквам или да твърдя, че между духовните откровения на свети Франциск Асизки и престорената религиозност на тия, дето ходят само в неделя на черква, разликата е една и съща.

Беше вече тъмно, към девет часа, когато, приближавайки сградата на курсовете, забелязах светлина в ортопедическата работилница. Стреснах се, като видях на витрината жив човек – около тридесетгодишна масивна жена с копрინена рокля в зелено, жълто и светлолилаво. Тя сменише бандажа на дървения манекен. Когато се доближих до витрината, жената тъкмо беше свалила стария бандаж, който държеше под лявата си мишница (тя самата стоеше с дясната си страна към мен) и прикрепваше новия. Стоях приковал поглед в нея, и тя изведнъж усети, че я гледат, и вдигна глава към мен. Веднага ѝ се усмихнах, за да ѝ дам да разбере, че този, който стои със смокинг в тъмното навън, не е враг, но това не помогна. Жената се изплаши невероятно. Тя пламна цяла, изпусна бандажа изпод мишницата си и се спъна в купа емайлирани подлоги. Аз протегнах ръка към нея и си ударих пръстите в стъклото. Тя се плъсна тежко по задник, както падат къкьорите, но веднага стана, без да ме поглежда. Все още зачервена, жената отметна с ръка косата си от лицето и отново се зае да привързва бандажа на манекена. И точно в този миг се случи най-интересното. Най-неочакваното (стремя се да разкажа това без преувеличения) лумна огромно слънце и се понесе право към носа ми със скорост деветдесет и три милиона мили в секунда. Ослепен и страшно уплашен, аз се подпрях с ръка на витрината, за да не падна. Това трая само няколко секунди. Когато заслепението мина, жената вече я нямаше, но на витрината се разстилаше изящна градина от бляскави емайлирани цветя.

Отдалечих се и обиколих два пъти блока, докато коленете ми

престанат да се подкосяват. После – повече не посмях да погледна витрината – се качих в стаята си и легнах. След няколко минути или може би след няколко часа вписах в дневника си на френски следните редове: „Оставям сестра Ирма на свобода – нека следва своя собствен път. Всички сме монахини.“

Преди да си легна да спя, написах писма на четиримата задочници, които бях изключил от курсовете. Обясних им, че администрацията е допуснала грешка. Писмата се лееха просто от само себе си – като по вода. Това може би се дължеше на обстоятелството, че преди да се заема с тях, донесох отдолу един стол.

Въпреки че има опасност развързката да стане безинтересна, трябва да спомена, че след по-малко от седмица курсовете „Приатели на великите майстори“ бяха закрити, тъй като нямаха съответното разрешение (по-точно, никакво разрешение). Аз си събрах багажа и заминах при моя побашим Боби на Роуд Айлънд, където прекарах останалите два месеца до започването на училищните занятия в Ню Йорк, през което време се занимавах с изучаване на най-интересните разновидности на летните животинки – американски момичета по шорти.

Не зная правилно ли постъпих или не, ала никога вече не се опитах да вляза във връзка със сестра Ирма. Но от време на време получавам писма от Бамби Крамър. Ето и последната новина за нея: тя се е заела да рисува поздравителни коледни картички. Интересно би било да ги види човек, особено ако не е загубила таланта си.

КРАЙ

© 1952 Дж. Д. Селинджър
© 1985 Тодор Вълчев, превод от английски

J. D. Salinger
De Daumier-Smith's Blue Period, 1952

Сканиране, разпознаване и редакция: Уфтак Музгашки, 2008

Издание:

Джеръм Селинджър. Девет разказа. Семейство Глас
Издавателство „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1985
Американска, I издание

Съставител и предговор: Клео Протохристова
Редактори Недялка Христова, Иванка Савова
Рецензент Клео Протохристова
Художник Илия Гошев

Художник-редактор Веселин Христов
Технически редактор Виолина Хаджидемирева
Коректори Жанета Желязкова, Стоянка Кръстева, Донка Симеонова
ЕКП 07,05366725111/5637–282–85. Издавателски № 2381. Формат 84×108/32
Печатни коли 28,50. Издавателски коли 23,94. Условно издавателски коли 24,62
Дадена за набор на 27. V. 1985 г. Излязла от печат на 15. XI. 1985 г.
Печатница „Димитър Благоев“, Пловдив
Цена: с твърда подвързия 3,41 лв, с мека подвързия 2,79 лв.

Nine Stories

Boston: Little, Brown, 1953, 302 pages
Franny and Zooey

Boston: Little, Brown, 1961, 201 pages

Raise High the Roof Beam, Carpenters and Seymour: An Introduction
Boston: Little, Brown, 1963, 248 pages

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1959>]